

BARBARA MAŁGORZATA KAŁDON¹
UNIwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
ORCID ID: 0000-0001-5920-9130

ZJAWISKO PRZEMOCY W RODZINIE NA PODSTAWIE DANYCH KOMENDY REJONOWEJ POLICJI WARSZAWA VI. CZĘŚĆ II

PHENOMENON OF FAMILY VIOLENCE ON THE BASIS OF DATA FROM THE WARSAW
VI DISTRICT POLICE HEADQUARTERS. PART II

Abstract

The article presents data of the Blue Cards from the Warsaw VI District Police Headquarters from 2015 (VII-XII) -2018 (I-III). Special attention was paid to such issues as: the profiles of the perpetrator and victim of domestic violence, types of violence and its frequency, committing acts of violence under the influence of alcohol and the effects of such acts, as well as elements of the amendment of Article 207 of the Criminal Code. Particular issues from the empirical part were compared with previous studies carried out by the author in the subject of the study.

Keywords: violence, abuse, the Blue Card

Abstrakt

Artykuł przedstawia dane Niebieskich Kart z Komendy Rejonowej Policji Warszawa VI z lat 2015 (VII-XII) – 2018 (I-III). Zwrócono szczególną uwagę na takie zagadnienia jak: profil sprawcy i ofiary przemocy w rodzinie, rodzaje przemocy i jej częstotliwość, popełnianie aktów przemocy pod wpływem alkoholu i skutki takich czynów, a także elementy nowelizacji art. 207 k.k. Poszczególne zagadnienia z części empirycznej zostały porównane z wcześniejszymi badaniami przeprowadzonymi przez Autorkę w ukazanym przedmiocie badań.

Słowa kluczowe: przemoc, znęcanie się, Niebieska Karta

¹ Dr Barbara Małgorzata Kałdon – adiunkt na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Zainteresowania naukowe Autorki skupiają się wokół zagadnień związanych z kryminologią, z prawem karnym materialnym oraz prawem rodzinnym i opiekuńczym. E-mail: bm.kaldon@uksw.edu.pl.

WSTĘP

Zjawisko przemocy w rodzinie jest istotnym problemem społecznym. Ma ono bardzo szeroki zasięg, bowiem dotyczy całych rodzin i często jest wzorcem zachowań przekazywanym z pokolenia na pokolenie. W literaturze przedmiotu zagadnienie to jest dość często poruszane, a badacze problemu podejmują próby ustalenia przyczyn i skutków przemocy, a także jej skuteczniejszej profilaktyki.

Dostępne w Polsce statystyki i rejestry to głównie dane policyjne i sądowe. Można domniemywać, że w oficjalnych statystykach są ujmowane jedynie niepodważalne zachowania przemocowe. Charakteryzują one jednak fragment zjawiska, w którym doszło do interwencji prawnej. Nie ukazują tzw. „ciemnej liczby”, czyli przypadków, które nie zostały zgłoszone policji, prokuraturze czy sądowi. Przyczyn tego należy głównie upatrywać w zależności ofiary od sprawcy, strachu przed nim, braku świadków czy braku świadomości prawnej ofiar. Obserwując zatem dostępne statystyki, należy mieć na uwadze, że nie odzwierciedlają one rzeczywistego obrazu przemocy i w dalszym ciągu pozostaje nieznaną liczbą przypadków krzywdzenia w rodzinie. Niewątpliwie dodatkową pomocą w próbach rejestrowania rozmiarów przemocy domowej jest od 1999 roku procedura „Niebieskiej Karty” (dalej: NK), która wyszczególnia wśród wszystkich interwencji domowych działania dotyczące przemocy w rodzinie.

Niniejszy artykuł ma charakter teoretyczno-empiryczny. Jego przedmiotem jest przemoc w rodzinie na przykładzie danych z NK, zaś celem badań jest prezentacja przemocy domowej na wskazanym terenie badawczym. Problem główny badań zawiera się w pytaniach: kim są sprawcy i ofiary przemocy w rodzinie?, jaki rodzaj przemocy jest najczęściej stosowany względem ofiar określonych w art. 207 kodeksu karnego (dalej: k.k.)? oraz czy we wskazanym temacie występują podobieństwa odnośnie do badań z Komendy Rejonowej Policji Warszawa VI z wcześniejszymi badaniami przeprowadzonymi przez Autorkę na wskazanym terenie badawczym, charakteryzowanymi w tymże czasopiśmie w roku 2016 (Kałdon 2016)?

Ponadto w niniejszym opracowaniu zostanie przedstawiona fragmentarycznie nowelizacja art. 207 k.k. oraz charakterystyka danych Komendy Rejonowej Policji Warszawa VI z lat 2015-2018 (I-III). Wyszczególnione zagadnienia z części empirycznej zostaną porównane z wcześniejszymi badaniami przeprowadzonymi przez Autorkę w omawianym przedmiocie z tego samego terenu badawczego celem prezentacji wspólnych cech charakterystycznych omawianego problemu.

W artykule posłużono się techniką analizy dokumentów – statystyk policyjnych (Pilch i Bauman 2010, 98). Wykorzystano kwestionariusz analizy sprawozdania z przeprowadzonych interwencji domowych odnośnie przemocy.

1. PRZESTĘPSTWO ZNĘCANIA SIĘ

W rozdziale XXVI kodeksu karnego ustawodawca zawarł przestępstwa skierowane przeciwko rodzinie i opiece. Należą do nich: bigamia, znęcanie się, rozpijanie małoletniego, uchylanie się od alimentacji, porzucenie małoletniego lub osoby nieporadnej oraz organizowanie nielegalnej adopcji. Poniżej zostanie zaprezentowana charakterystyka znowelizowanego przestępstwa znęcania się.

Ustawodawca związał ochronę rodziny przed zjawiskiem przemocy w rodzinie głównie z przepisem art. 207 k.k. typizującym przestępstwo znęcania się. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego omawiane przestępstwo „godzi w podstawowe zasady współżycia w rodzinie, decydujące o jej spoistości i trwałości, jest istotnym czynnikiem wpływającym na rozkład małżeństwa i rozbięcie rodziny, a w konsekwencji – na osłabienie jej funkcji wychowawczej z dalszymi szkodliwymi tego następstwami dla rozwoju fizycznego, psychicznego i moralnego oraz procesu przystosowania społecznego dzieci i młodzieży” (Uchwała 1976).

Wymiar społeczny ochrony rodziny przy przestępstwie znęcania się wynika z tego, że rodzina jest podstawową komórką społeczną, od której funkcjonowania zależy prawidłowy układ współżycia między innymi grupami. Przestępstwo znęcania się bez wątplenia zaś godzi w całość rodziny, także przedmiotem ochrony w tej sytuacji jest dobro całej rodziny (Wyrok 5.02.1996).

Przestępstwo znęcania się godzi w podstawowe zasady współżycia w rodzinie, jednakże odnosi się ono także do zachowań, których ofiarami są osoby nieporadne i osoby pozostające wobec sprawcy w stosunku zależności. Do określonego w typie podstawowym przestępstwa znęcania się z art. 207 § 1 k.k. dodano trzy typy kwalifikowane, obejmujące przypadki, gdy znęcanie dotyczy osoby nieporadnej ze względu na swój wiek, stan fizyczny lub psychiczny (art. 207 § 1a k.k. zgodnie z nowelizacją k.k. z 23.03.2017 r., obowiązującą od 13.07.2017 r.), połączone jest ze stosowaniem szczególnego okrucieństwa (art. 207 § 2 k.k.) lub gdy jego następstwem jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie (art. 207 § 3 k.k.).

Zgodnie ze wspomnianą nowelizacją ze znamion omawianego przestępstwa znęcania się zostało wykreślone pojęcie „małoletni”. Nie oznacza to jednak, że zmiana doprowadziła do utraty ochrony dziecka przewidzianej w komentowanym przepisie. Intencją ustawodawcy, w typie podstawowym przestępstwa znęcania, dziecko mieści się w pojęciu osoby najbliższej lub osoby pozostającej w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy. Zakres pojęcia małoletniego może się również pokrywać z ochroną przewidzianą w nowym typie kwalifikowanym znęcania się, tzn. gdy będzie on osobą nieporadną ze względu na swój wiek, stan fizyczny bądź psychiczny. Wart zasygnalizowania jest jednak fakt, że pomimo szerokiego pokrycia się treści pojęcia „małoletni” z nowym brzmieniem art. 207 k.k., doszło w wyniku nowelizacji do zmniejszenia zakresu ochrony dzieci przed tą formą przemocy. W związku z tym dziecko przestaje być chronione przed zamachem znęcania się w sposób bezwzględny, tj. przed czynem jakiegokolwiek

sprawcy, a jego ochrona uzależniona jest od tego, czy ma ono status jednej ze wskazanych w przepisie osób (Hypś 2018, 1070).

Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego (dalej: SN) o uznaniu za znęcanie się zachowania sprawiającego dolegliwości fizyczne lub cierpienia psychiczne decyduje ocena obiektywna, nie zaś subiektywne odczucie pokrzywdzonego (Wyrok 6.08.1996). Zbliżone zdanie prezentuje M. Szewczyk, według której „dla przyjęcia lub odrzucenia wystąpienia znamienia «znęca się» miarodajne jest hipotetyczne odczucie wzorcowego obywatela, tzn. człowieka o właściwym stopniu socjalizacji i wrażliwego na krzywdę drugiej osoby. O przyjęciu znęcania się rozstrzygają więc społecznie akceptowane wartości wyrażające się w normach etycznych i kulturowych” (Szewczyk 2012, 722). Z powyższym poglądem zgadza się O. Sitarz, jednak zauważa, że jest on słuszny względem dorosłych, a nie ma zastosowania w odniesieniu do dzieci, bowiem osoby dorosłe mają względnie podobną odporność na ból fizyczny i psychiczny, a odporność u dziecka jest uzależniona od jego wieku, stopnia rozwoju fizycznego, psychicznego i emocjonalnego (Sitarz 2004, 72).

Niewątpliwie przestępstwo znęcania się należy do przestępstw umyślnych. Od lat kwestią sporną pozostaje fakt, czy można je popełnić wyłącznie w zamiarze bezpośrednim, czy także ewentualnym. Zdaniem zwolenników pierwszej tezy, art. 207 § 1 i 2 k.k. mogą być dokonane tylko z zamiarem bezpośrednim, a przesądza o tym intencjonalne znamię „znęca się”, charakteryzujące się szczególnym nastawieniem sprawcy (Szewczyk 2012, 616). Według M. Szewczyk mieści się w nim chęć zadania cierpienia ofierze i dla jego realizacji samo godzenie się sprawcy na taki efekt nie wystarczy (Szewczyk 2012, 616). Według przeciwników tego poglądu, przestępstwo znęcania się ma oczywiście charakter umyślny, jednak może być popełnione nie tylko z zamiarem bezpośrednim, lecz także z zamiarem ewentualnym (Wąsek 2004, 988-989). Pogląd ten podzielał również SN, który uznał, że stroną podmiotową charakteryzowanego przestępstwa jest umyślność, która w zasadzie występuje w postaci zamiaru bezpośredniego, wyrażającego się w chęci wyrządzenia krzywdy, obojętnie z jakich pobudek. Nie można jednak przy tym wyłączyć popełnienia znęcania się z zamiarem ewentualnym. W takiej sytuacji konieczne jest ustalenie na podstawie konkretnych okoliczności, że sprawca, dążąc bezpośrednio do innego celu, jednocześnie godził się na wyrządzenie pokrzywdzonemu dotkliwych przykrości i cierpienie (Uchwała 1976). SN potwierdził to stanowisko w jednym z najnowszych orzeczeń (Postanowienie 2017).

Kodeks karny przewiduje w stosunku do sprawcy omawianego przestępstwa jako podstawową sankcję od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności, a w sytuacji gdy ofiarą jest osoba nieporadna ze względu na swój wiek, stan psychiczny lub fizyczny – sankcję od 6 miesięcy do 8 lat. W przypadku, gdy zachowanie przemocowe charakteryzuje wysoki stopień okrucieństwa, sąd może wymierzyć karę od roku do 10 lat pozbawienia wolności. Z kolei gdy następstwem wspomnianych zachowań jest targnięcie się ofiary na własne życie, sprawcy grozi kara od 2 do 12

lat pozbawienia wolności, nawet jeśli nie przewidywał, że jego zachowanie może doprowadzić do tego typu następstw.

2. CHARAKTERYSTYKA DANYCH NIEBIESKIEJ KARTY KOMENDY REJONOWEJ POLICJI WARSZAWA VI

W tej części artykułu zostaną scharakteryzowane dane NK z Komendy Rejonowej Policji (dalej: KRP) Warszawa VI. Ukazane informacje pochodzą z okresu od 2015 do marca 2018. Dane z NK zostały otrzymane dzięki uprzejmości Komendanta Rejonowej Policji Warszawa VI – mł. insp. Pawła Winka na prośbę autorki jako pracownika naukowo-dydaktycznego UKSW celem napisania niniejszego artykułu i kontynuacji cyklu artykułów w zakresie zjawiska przemocy. W niniejszej prezentacji główna uwaga zostanie zwrócona na: profil sprawcy i ofiary przemocy domowej, rodzaje przemocy i jej częstotliwość, popełnianie aktów przemocy pod wpływem alkoholu i skutki takich czynów, liczbę postępowań wszczętych – stwierdzonych – zakończonych na podstawie art. 207 k.k. oraz na skutki dokonywanej przemocy.

2.1. Sprawcy przemocy domowej

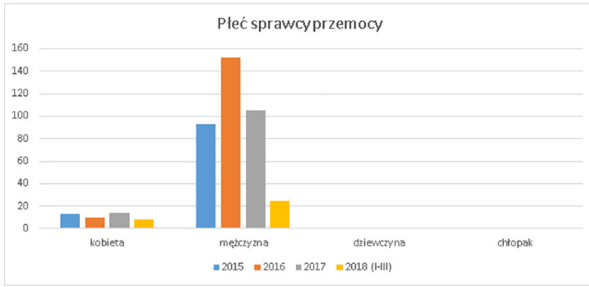
Tabela 1. Profil sprawcy przemocy w rodzinie.

	2015 (VII-XII)	2016	2017	2018 (I-III)	Suma
kobieta	13	10	14	8	45
mężczyzna	93	152	105	25	375
dziewczyna	0	1	0	0	1
chłopak	0	1	0	0	1
ogółem	106	164	119	33	422

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

W oparciu o dane zamieszczone w tabeli można niewątpliwie stwierdzić, że przeważającą liczbę sprawców przemocy domowej stanowią mężczyźni, z dużym ich wzrostem procentowym w roku 2016 i następnie znacznym spadkiem w kolejnym roku. Kobiety jako sprawczynie przemocy w rodzinie występują w nielicznym odsetku, zaś nieletni jedynie w dwóch przypadkach. Zbliżone wyniki uzyskała autorka na wskazanym terenie badawczym w latach 2012-2014, jednakże z symetrycznym wzrostem przypadków przemocy ze strony obu płci (Kałdon 2016, 119). Dla porównania, na terenie Komendy Powiatowej Policji (dalej: KPP) w Żyrardowie w latach 2012-2015 także znacznie przeważała liczba mężczyzn jako sprawców przemocy domowej, tylko w nielicznych sytuacjach sprawcami były kobiety lub nieletni. Dane liczbowe w poszczególnych latach były względnie proporcjonalne, z widocznym wzrostem jedynie w 2014 roku (Kałdon 2017, 113).

Wykres 1. Liczba osób, odnośnie do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie.

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

2.2. Ofiary przemyce w rodzinie

Tabela 2. Charakterystyka ofiary przemyce domowej.

	2015 (VII-XII)	2016	2017	2018 (I-III)	Suma
kobieta	91	145	104	30	370
mężczyzna	13	15	14	3	45
dziewczyna	2	3	1	0	6
chłopak	0	1	0	0	1
ogółem	106	164	119	33	422

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

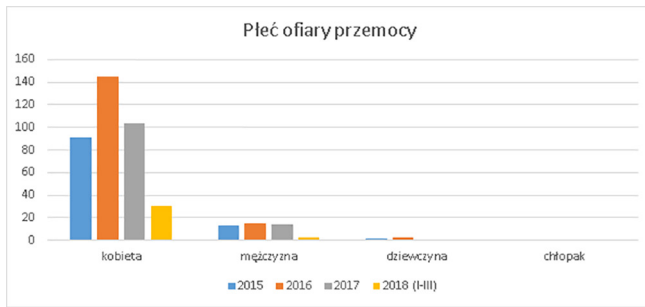
Charakterystyka ofiar przemyce należy do istotnych kwestii badań kryminologicznych, ponieważ wskazuje cechy, które mogą być brane pod uwagę z perspektywy ryzyka wiktyimizacyjnego i mogą posłużyć w opracowaniu konkretnych strategii prewencyjnych. W tym opracowaniu została ukazana płeć ofiar przemyce oraz ich wiek.

Na podstawie zestawienia znajdującego się w tabeli zauważa się, że najczęściej ofiarą przemyce spośród osób najbliższych są kobiety; mężczyźni w niewielu przypadkach i sporadycznie nieletni. Podobne wyniki uzyskała autorka na terenie KRP Warszawa VI w latach 2012-2014 oraz na terenie KPP Żyrardów w zbliżonym okresie czasowym.

Problematyka przemyce, a w szczególności przemyce w rodzinie, od lat cieszy się dużym zainteresowaniem wśród badaczy tego zagadnienia. Już w 1974 r. Instytut Problematyki Przeszeczności przeprowadził badanie 189 spraw karnych o przestępstwo znęcania się (Hołyst 1994, 298). Badania wykazały, że w blisko 90% przypadków działania przemocowe były skierowane przeciwko żonom sprawców, zaś jedynie sporadycznie przeciwko innym członkom rodziny. Z kolei B. Gruszczyńska w swoich badaniach wykazała, że ogólny wskaźnik wiktyimizacji w badaniu przemyce wobec kobiet w Polsce wyniósł 34,6, co oznacza, że ponad 1/3 kobiet doznała w swoim życiu przemyce ze strony mężczyzny (Gruszczyńska 2007, 58).

Mimo to, że w statystykach występują jedynie pojedyncze akty przemocy wobec dzieci, należy zwrócić uwagę na to, że to z pewnością nie jest rzeczywisty obraz przemocy odnośnie nieletnich, bowiem są to z reguły najcięższe przypadki, a w praktyce przemocy wobec osób dorosłych często towarzyszą akty przemocy względem młodszych członków rodziny. Wydaje się jednak, że zjawisko przemocy wobec dzieci nie jest już zagadnieniem powszechnie bagatelizowanym, gdyż – jak wynika z badań zrealizowanych przez TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej – prawie $\frac{3}{4}$ respondentów nie zgadza się ze stwierdzeniem, że przemoc w rodzinie wobec dzieci to wyolbrzymiony problem, a jedynie 12% uważa, że istnieją okoliczności, które ją usprawiedliwiają (*Badanie dotyczące zjawiska przemocy 2008*).

Wykres 2. Liczba osób, wobec których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą.

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

2.3. Wiek sprawcy przemocy w rodzinie

Tabela 3. Podział sprawcy przemocy ze względu na wiek.

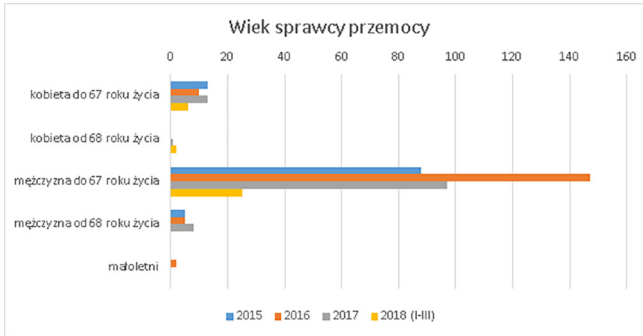
	2015 (VII-XII)	2016	2017	2018 (I-III)	Suma
kobieta do 67 roku życia	13	10	13	6	42
kobieta od 68 roku życia	0	0	1	2	3
mężczyzna do 67 roku życia	88	147	97	25	357
mężczyzna od 68 roku życia	5	5	8	0	18
małoletni	0	2	0	0	2
ogółem	106	164	119	33	422

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

Z danych zamieszczonych w tabeli wynika, że najczęściej sprawcą przemocy na omawianym terenie badawczym był mężczyzna do 67 roku życia. Starsi mężczyźni stanowili pojedyncze przypadki. Kobiety jako sprawczynie przemocy domowej wystąpiły

głównie w wieku do 67 roku życia, zaś starsze tylko w trzech sytuacjach. Małoletni jako sprawca przemocy domowej wystąpił dwukrotnie w roku 2016. W czasie, kiedy autorka przeprowadzała badanie, nie odnotowano wieku u sprawców we wcześniejszych latach ani na terenie KRP Warszawa VI, ani na obszarze KPP w Żyrardowie.

Wykres 3. Wiek sprawcy przemocy domowej.

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

2.4. Wiek ofiary przemocy domowej

Tabela 4. Ofiary przemocy w rodzinie z podziałem na wiek.

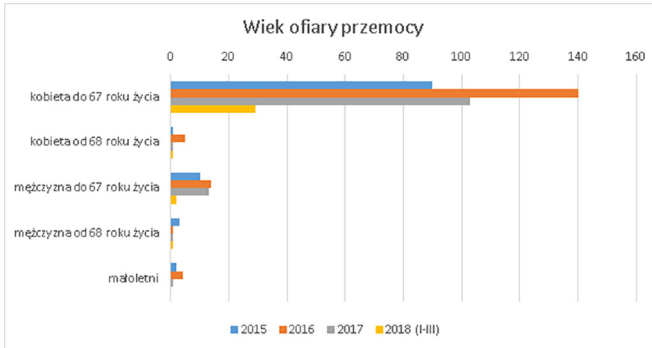
	2015 (VII-XII)	2016	2017	2018 (I-III)	Suma
kobieta do 67 roku życia	90	140	103	29	362
kobieta od 68 roku życia	1	5	1	1	8
mężczyzna do 67 roku życia	10	14	13	2	39
mężczyzna od 68 roku życia	3	1	1	1	6
małoletni	2	4	1	0	7
ogółem	106	164	119	33	422

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

Zgodnie z danymi przedstawionymi w tabeli, najczęściej ofiarami przemocy na terenie KRP Warszawa VI w wyszczególnionym okresie czasowym były kobiety i mężczyźni do 67 roku życia. Inne grupy wiekowe stanowią pojedyncze przypadki. Otrzymane wyniki są zbliżone do tych, które autorka otrzymała w latach wcześniejszych na tym samym terenie badawczym (Kałdon 2016, 120) oraz na terenie KPP w Żyrardowie (Kałdon 2017, 112).

Według badań B. Gruszczyńskiej doświadczenia wiktyimizacyjne kobiet były różne w zależności od wieku i rodzaju przemocy (Gruszczyńska 2007, 83). Odnośnie do przemocy ze strony partnera, największe wskaźniki wiktyimizacji odnoszące się do przemocy fizycznej odnotowano w odniesieniu do kobiet w wieku 45-54 lat, zaś w przypadku przemocy seksualnej – 55 lat i powyżej (Gruszczyńska 2007, 83).

Wykres 4. Podział ofiar przemocy z uwagi na wiek.

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

2.5. Rodzaje przemocy

Tabela 5. Rodzaje przemocy w rodzinie.

	2015 (VII-XII)	2016	2017	2017 (I-III)	Suma
fizyczna	63	105	113	28	309
psychiczna	69	134	113	32	354
seksualna	0	1	0	0	1

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

Znęcanie fizyczne polega na zadawaniu ofierze bólu fizycznego oddziałującego ujemnie na organizm człowieka. Zadawanie bólu nie musi jednak mieć związku z uszkodzeniem ciała lub naruszeniem nietykalności cielesnej. Czasami o tej formie znęcania decyduje sposób traktowania ofiary, który prowadzi do pogorszenia jej stanu zdrowia, np. głodzenie, narażenie na dotkliwie zimno (Hypś 2018, 1067). Z kolei znęcanie psychiczne polega na zadawaniu dotkliwych cierpień, które oddziałują szkodliwie przede wszystkim na przeżycia psychiczne. Intensywność wyrządzonych cierpień psychicznych oraz ich miary ustala wymiar sprawiedliwości na podstawie konkretnego stanu faktycznego i okoliczności współistniejących z tym stanem (Hypś 2018, 1067).

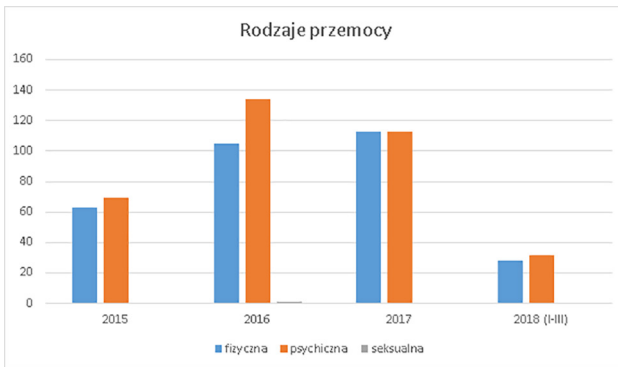
Jak wynika z zestawienia danych w tabeli, przemoc psychiczna wystąpiła częściej niż fizyczna, jednakże należy zaznaczyć, że tej formie przemocy z reguły towarzyszy przemoc fizyczna. Przemoc seksualna miała miejsce tylko w jednym

przypadku. Uzyskane dane empiryczne są zbieżne z wynikami otrzymanymi przez autorkę na porównywanym materiale badawczym.

Przemoc fizyczna jest najczęściej poddawana analizom empirycznym formą przemocy, a jednocześnie najłatwiej rozpoznawalną. Znacznie trudniej można ocenić rozmiary stosowania przemocy psychicznej i trudniej ją udowodnić. Jej przejawy są łatwe do ukrycia przez ofiarę, zaś konsekwencje widoczne dopiero w dłuższej perspektywie czasowej.

Wyniki badań nad przemocą wobec kobiet w Polsce wykazują, że niemal co trzecia kobieta w swoim dorosłym życiu doznała przemocy fizycznej, co szósta przemocy seksualnej, a 18% kobiet doświadczyło przemocy fizycznej lub seksualnej w dzieciństwie (Gruszczyńska 2007, 181). Prawie co szósta kobieta stała się w dorosłym życiu ofiarą przemocy ze strony partnera, a najczęściej była to przemoc fizyczna, bicie, szarpanie, kopanie, ciągnięcie za włosy, ale zdarzały się także przypadki gwałtu lub jego usiłowania, jak również zmuszania do zachowań seksualnych z udziałem innej osoby (Gruszczyńska 2007, 181).

Wykres 5. Podział przemocy ze względu na jej rodzaje.

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

2.6. Liczba zatrzymań sprawców przemocy

Tabela 6. Liczba osób zatrzymanych stosujących przemoc w rodzinie.

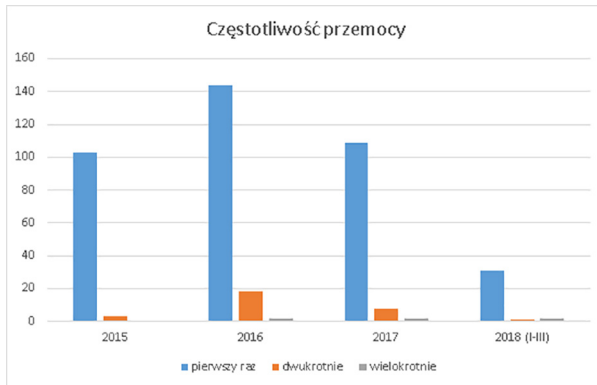
	2015 (VII-XII)	2016	2017	2018 (I-III)	Suma
pierwszy raz	103	144	109	31	387
dwukrotnie	3	18	8	1	30
wielokrotnie	0	2	2	2	6

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

Najwięcej interwencji, zakończonych zatrzymaniem sprawców przemocy w rodzinie na przestrzeni wskazanych lat, dotyczyło pierwszych interwencji w ich przypadku. Dwukrotne bądź wielokrotne interwencje skutkujące zatrzymaniem wy-

stały w 36 przypadkach. Z kolei na terenie KPP w Żyrardowie w latach 2012-2015 odnotowano ogółem liczne zatrzymania mężczyzn stosujących przemoc w rodzinie (oprócz roku 2013), do 48 w roku 2014 (Kałdon 2017, 114). W Żyrardowie nieletnich w tym charakterze nie odnotowano, zaś kobiety – dwukrotnie (Kałdon 2017, 114).

Wykres 6. Liczba zatrzymań osób, co do których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc.

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

2.7. Sprawcy przemyśleń w rodzinie pod wpływem alkoholu

Tabela 7. Sprawcy przemyśleń domowej pod wpływem alkoholu.

	2015 (VII-XII)	2016	2017	2018 (I-III)	Suma
liczba sprawców pod wpływem alkoholu	49	98	89	19	255
liczba sprawców przewiezionych do izby wytrzeźwień	40	72	34	0	146
liczba sprawców przewiezionych do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych	7	1	25	6	39

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

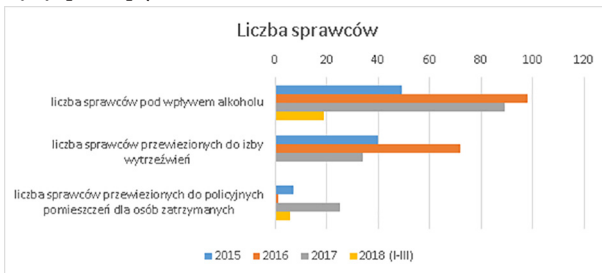
Z licznych badań nad przemocą domową wynika, że czynnikami sprzyjającymi stosowaniu przemyśleń jest m.in. nadużywanie alkoholu i używanie narkotyków. Około 26% ogólnej liczby przemyśleń pozostaje w związku z używaniem alkoholu (Hołyst 1994, 289). Osoby pijące i alkoholicy popełniają przemyśleń wielokrotnie częściej niż ludzie tej samej płci i w tym samym wieku nie należący do intensywnie pijących (Hołyst 1994, 289).

Liczbę osób nadużywających alkoholu w Polsce szacuje się na blisko 2,8-3,5 mln, a 0,6-0,9 mln jest uzależnionych (Hołyst 1994, 276). Przykładowe dane określają spożycie napojów alkoholowych w 1992 r. na 10,5 litra stuprocentowego alkoholu

na jednego mieszkańca, a według GUS niezarejestrowane spożycie wysokoprocentowych napojów alkoholowych wynosiło w 1983 r. od 20% do 30% rejestrowanego spożycia wódki (Hołyst 1994, 277). Poza tym, wspomniany już wcześniej Instytut Problematyki Przestępczości ustalił, że 93% skazanych działało pod wpływem alkoholu, a środki oddziaływania wychowawczego i odwykowego sądy zastosowały względem 2/3 spośród tych osób (Hołyst 1994, 298).

W oparciu o zestawienie z tabeli można stwierdzić, że liczba sprawców przemocy w rodzinie pod wpływem alkoholu utrzymuje się na wysokim poziomie. Towarzyszą temu przypadki przewiezienia do izby wytrzeźwień, a także przewiezienia sprawców znęcania się do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych. Kiedy porównuje się otrzymane dane z wcześniejszymi informacjami w tym zakresie z lat 2012-2015 (styczeń – czerwiec) KRP Warszawa VI, zauważa się spadek odnośnie do liczby sprawców przemocy pod wpływem alkoholu z jednoczesnym wzrostem przypadków ich przewiezienia do izby wytrzeźwień. Z kolei liczba sprawców przewiezionych do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych w porównywanych okresach czasowych jest na takim samym poziomie.

Wykres 7. Liczba osób, względem których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, będąc pod wpływem alkoholu.

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

2.8. Postępowania wszczęte – stwierdzone – zakończone

Tabela 8. Liczba postępowań z art. 207 k.k.

	2015 (VII-XII)	2016	2017	2018 (I-III)	Suma
Wszczęte z art. 207 k.k.	82	70	79	26	257
Stwierdzone	60	55	58	12	185
Zakończone	130	104	115	36	385

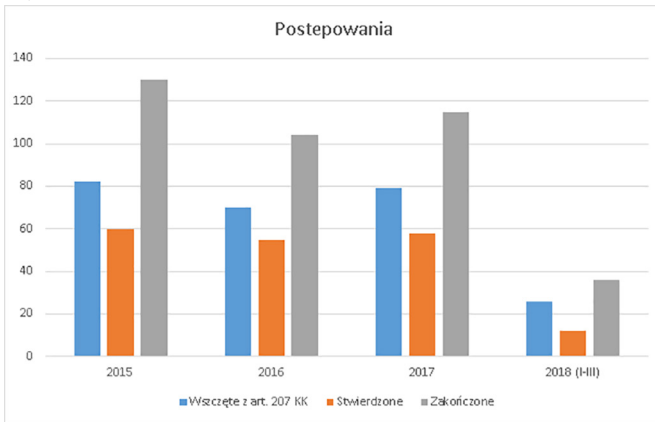
Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

Głównym skutkiem założenia NK jest wszczęcie postępowania przygotowawczego z art. 207 k.k. Ważną rolę we wskazaniu sprawców przestęp-

stwa znęcania się odgrywają świadkowie w postaci innych członków rodziny, sąsiadów i policjantów pełniących swe obowiązki na skutek interwencji domowych.

Liczba postępowań wszczętych i stwierdzonych na przestrzeni wskazanych powyżej lat utrzymuje się na zbliżonym poziomie, z najwyższym wskaźnikiem w roku 2015. Dla porównania, w roku 2013 na terenie KRP Warszawa VI było 212 postępowań wszczętych, 85 stwierdzonych i 207 zakończonych. Z kolei w roku 2014 wystąpiło 251 postępowań wszczętych, 126 stwierdzonych oraz 305 zakończonych (Kałdon 2016, 124). Dane postępowań zakończonych są w pozornej niezgodności w porównaniu do liczby postępowań stwierdzonych i zakończonych, ponieważ obejmują też sprawy z lat wcześniejszych.

Wykres 8. Postępowania wszczęte – stwierdzone – zakończone z art. 207 k.k.

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

2.9. Skutki dokonywanej przemocy

Tabela 9. Skutki przemocy domowej.

Rok	Pomoc medyczna	Hospitalizacja	Ośrodki pomocy społecznej	Inne miejsca
2015 (VII-XII)	1	1	106	8
2016	1	1	164	7
2017	0	0	119	25

Źródło: Komenda Rejonowej Policji Warszawa VI. Opracowanie własne.

Na podstawie danych zamieszczonych w tabeli można stwierdzić, że ofiary przemocy w rodzinie w pojedynczych przypadkach korzystają z pomocy medycznej i hospitalizacji. Bardzo wysokie dane liczbowe w tej materii odnoszą się do przekazywania informacji odnośnie do zjawiska przemocy domowej do ośrodków pomocy społecznej, np. w roku 2016 – 164, a w roku 2014 były aż 304 takie sytuacje (Kałdon 2016, 122). Poza tym zdarza się, że ofiary korzystają z pomocy tzw. „innych miejsc”, np.: klubów osiedlowych, klubów miejskich, grup wsparcia lub

zespołów charytatywnych. Porównując niniejszy problem badawczy do innych badań autorki, można zauważyć, że ofiary przestępstwa znęcania się np. z terenu KPP w Żyrardowie w latach 2012-2015 korzystały jedynie z pomocy medycznej i tzw. „innych” (Kałdon 2017, 118). Autorka, przeprowadzając badania w niniejszym zakresie, nie odnotowała przypadków: umieszczenia ofiar w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, umieszczenia w ośrodku wsparcia, umieszczenia w ośrodku interwencji kryzysowej lub umieszczenia w domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

2.9.1. Wizerunki sprawcy i ofiary przemocy

Jadwiga Mazur twierdzi, że można przedstawić następujący portret sprawcy przemocy w rodzinie: są to głównie mężczyźni pochodzący z rodziny, w której ojciec był osobą dominującą; sprawca przemocy przeważnie pracuje fizycznie lub jest bezrobotny; potrafi także manipulować otoczeniem; w sytuacji niepewnej traci on poczucie bezpieczeństwa; pod agresją sprawca ukrywa lęk, a za swoje frustracje obwinia kogoś, kto jest słabszy od niego; sam sprawca nie ma zaspokojonych własnych potrzeb i nie czuje się szczęśliwy w życiu; przemoc często tłumaczy stereotypami lub też zasłania się brakiem pamięci; lubi dominować, a relacje z najbliższymi opiera na przymusie; często nadużywa alkoholu (Mazur 2002, 141). Przedstawiając wizerunek sprawcy, można też, między innymi na podstawie analizy dokumentów NK, dokonać następującej klasyfikacji sprawców: sprawcy pijący, niepracujący, sprawcy pijący, pracujący, sprawcy z zaburzeniami psychicznymi, sprawcy okazjonalni (Mazur 2002, 141-142).

Sprawcami przemocy w rodzinie na charakteryzowanym terenie badawczym są głównie mężczyźni do 67 roku życia. Kobiety i nieletni jako sprawcy stanowią nieduży odsetek. Dla porównania można z kolei wspomnieć, że w USA i w Kanadzie zdarza się, że pośród osób stosujących przemoc w rodzinie jest więcej niż w Polsce żon stosujących taką przemoc wobec męża; w USA o 3,0% (Gelles, Hotaling i Straus 1983), zaś w Kanadzie o 1,8% (Berk et al. 1983).

Należy ponadto zaznaczyć, że w badaniach autorki niniejszego opracowania zostało odnotowanych wiele przypadków sprawców przemocy pod wpływem alkoholu, a także sprawców przewiezionych do izby wytrzeźwień lub do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych. Największa liczba sprawców została zatrzymana przez policję na skutek przestępstwa znęcania się po raz pierwszy. Podobne wyniki uzyskała autorka w latach wcześniejszych na tym samym terenie badawczym. Również Jadwiga Mazur w swoich badaniach wskazała, że czynnikiem sprzyjającym przemocy w rodzinie jest przede wszystkim alkohol powodujący wzrost emocji i agresywne zachowania w konfliktach rodzinnych (Mazur 2002, 190).

Zdaniem Mazur, jednorodna, a także schematyczna charakterystyka ofiary przemocy nie jest możliwa. Według niej trudno również stworzyć uniwersalny portret ofiary, bowiem przemoc pojawia się w różnych rodzinach: zarówno u osób wykształconych, jak i w skrajnej patologii, u dobrze sytuowanych i u biednych

(Mazur 2002, 122). Autorka ta, zdając sobie sprawę z uogólnień, wskazała często występujące cechy charakterystyczne ofiar przemocy: kobiety o niskim stopniu wykształcenia (podstawowe, zawodowe, rzadko średnie); pozostające na utrzymaniu partnera; uzależnione od niego ekonomicznie; uzależnione emocjonalnie; z wyuczoną bezradnością i często syndromem stresu pourazowego; pozostające bez kompleksowej pomocy ze strony instytucji (Mazur 2002, 123-124).

W zakresie przedstawionych badań odnośnie do ofiar przemocy domowej można stwierdzić, że przeważająca ich liczba to kobiety do 67 roku życia. Mężczyźni, kobiety powyżej wskazanego wieku i nieletni w tej roli stanowią nieduży odsetek. Przypadki przemocy względem nieletnich miały głównie miejsce w domach, w których wystąpiła przemoc wobec osób starszych. Ofiary przemocy tylko w pojedynczych sytuacjach korzystały z pomocy medycznej i hospitalizacji. Największa ich liczba skorzystała jednak z pomocy ośrodków pomocy społecznej. Zbliżone wyniki otrzymała autorka na terenie KRP Warszawa VI w latach 2012-2015 (styczeń – czerwiec).

Na obszarze KRP Warszawa VI w latach 2012-2018 (I-III) można zaobserwować znaczną przewagę ilości przemocy psychicznej nad fizyczną. Inne rodzaje przemocy wystąpiły sporadycznie. Ponadto warta zaznaczenia jest okoliczność, że przemoc fizyczna najczęściej występuje w tych rodzinach, w których odnotowano przemoc psychiczną.

ZAKOŃCZENIE

Według znawców literatury przedmiotu za tendencję do stosowania przemocy w dużym stopniu odpowiedzialny jest mechanizm powielania przemocowych metod wychowawczych. Rodzice, którzy doświadczyli przemocy w dzieciństwie, znacznie częściej stosują kary fizyczne wobec swoich dzieci, niż ci, którzy jej nie doświadczyli. Takie „błędne koło” przemocy niezmiernie trudno jest przerwać, bowiem rodzice doświadczeni przemocą często w trudnych sytuacjach sięgają do zachowań i metod znanych z własnego dzieciństwa, powielając tym samym schemat krzywdzenia. Powyżej wspomniana kwestia znajduje odzwierciedlenie m.in. w opinii Jadwigi Mazur, według której wpływ na działanie sprawcy mają już osobiste doświadczenia z okresu dzieciństwa, a także funkcjonujący w jego środowisku model rodziny (Mazur 2002, 140).

Ofiary przemocy, aby poradzić sobie z lękiem, często stosują mechanizmy obronne. Do najczęściej stosowanych przez ofiary przemocy metod radzenia sobie z sytuacją urazową należą: zaprzeczenie, nadmierna samokontrola własnych emocji i zachowań oraz „rozszczerzenie”, tzn. utrzymywanie dwóch sprzecznych spojrzeń na tę samą osobę czy sytuację (Kowalewska 2012, 36). Prawdopodobnie takie mechanizmy obronne, stosowane w sytuacjach doświadczania różnych form krzywdzenia, „stają się pośrednikiem” podczas przekazywania przemocy następnym pokoleniom (Kowalewska 2012, 36).

Zdaniem Ireny Pospiszyl największym problemem ofiar różnych form krzywdzenia we współczesnej rodzinie jest poczucie osamotnienia (Pospiszyl 2017, 58). Według wspomnianej autorki „przy wszystkich współczesnych zabezpieczeniach prawnych i instytucjonalnych, ofiary krzywdzenia w rodzinie w specyficzny sposób zostały same (...), niezrozumiane, źle diagnozowane (...), pozbawione wsparcia otoczenia ponoszą równie surowe konsekwencje jak w czasach, kiedy nie były chronione” (Pospiszyl 2017, 58).

Należy także zauważyć, że często wpływ na działanie sprawcy mają: funkcjonujący w jego środowisku model rodziny, stereotypy, przekonania, aktualna sytuacja osobista oraz zawodowa. Ponadto do tych czynników można także dołączyć frustrację związaną z często nieuświadomionym zagrożeniem wynikającym z sytuacji zawodowej, zmianami społecznymi oraz bezrobociem (Mazur 2002, 140).

Niewątpliwie nieustającym problemem jest to, że przemoc ze strony osób najbliższych jest bardzo często ukrywana i trafia do odpowiednich organów jedynie w poważnych i często już nieodwracalnych okolicznościach. Zdaniem B. Gruszczyńskiej, w Polsce niepokojące są nie tylko rozmiary przemocy, ale również liczba nieujawnionych aktów przemocy, co prowadzi w rezultacie do bezkarności ich sprawców i coraz większego cierpienia ofiar (Gruszczyńska 2007, 183). Według przebadanych przez wymienioną powyżej autorkę respondentek, niewłaściwa reakcja policji przyczynia się do ponownej wiktyimizacji i utrudnia wydobycie się ze stresu spowodowanego aktami przemocy (Gruszczyńska 2007, 183). Być może większa świadomość ofiar w zakresie ich praw, profesjonalne terapie dla nich przygotowane, a także specjalne kursy dla policjantów i osób pracujących w ośrodkach pomocowych dla ofiar dotkniętych przemocą domową, przyczyniłyby się do skuteczniejszej profilaktyki omawianego zjawiska i zmniejszenia jego rozmiarów. Powinno się docenić programy z zakresu profilaktyki przemocy w rodzinie realizowane przez służbę więzienną w Polsce (Becker-Pestka 2017, 97). Programy takie bez wątpienia zajmują istotne miejsce w systemie oddziaływań wobec skazanych i ich rodzin. Wzrastająca liczba aktów przemocy, brak umiejętności rozwiązywania konfliktów w rodzinie czy funkcjonujące stereotypy odnośnie do stosowania przemocy powodują, że konieczne staje się tworzenie autorskich i innowacyjnych rozwiązań (Becker-Pestka 2017, 107).

BIBLIOGRAFIA:

- Badanie dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie wobec dzieci. Raport z badania TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.* Dostęp: 28.05.2018. www.mpips.gov.pl.
- Becker-Pestka, Daria. 2017. Programy z zakresu profilaktyki przemocy w rodzinie realizowane przez służbę więzienną w Polsce jako przykłady dobrych praktyk. W: *Prawno-instytucjonalne konteksty przeciwdziałania przemocy w rodzinie – wybrane zagadnienia*, red. Joanna Frankowiak, Edyta Borys i Lidia Wil-

- lan-Horla, 97-109. Olsztyn: Centrum Badań Społecznych UWM, Fundacja Inicjatywa Kobiet Aktywnych w Olsztynie, Katedra UNESCO UWM.
- Berk, Richard A. et al. 1983. Mutual Combat and Rother Family Violence Myth. W: „*The Dark Side of a Family*”, red. Richard Gelles, Gerald T. Hotaling i Murray A. Straus, 197-212. Beverly Hills: CA Sage.
- Gruszczyńska, Beata. 2007. *Przemoc wobec kobiet w Polsce. Aspekty prawnokryminologiczne*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Hołyst, Brunon. 1994. *Kryminologia*. Warszawa: Wydawnictwo PWN
- Hypś, Sławomir. 2018. Przepęstwa przeciwko rodzinie i opiece. W: *Kodeks karny. Komentarz*, red. Alicja Grześkowiak i Krzysztof Wiak, 1055-1102. Warszawa: Wydawnictwo CH. BECK.
- Kałdon, Barbara Małgorzata. 2016. Zjawisko przemocy w rodzinie na podstawie Niebieskiej Karty. Charakterystyka danych Komendy Rejonowej Policji Warszawa VI. *Seminare*, 2, 115-125.
- Kałdon, Barbara Małgorzata. 2017. Zjawisko przemocy na przykładzie danych z Komendy Powiatowej Policji w Żyrardowie. *Seminare*, 3, 107-121.
- Kowalewska, Anna. 2012. Przemoc w rodzinie – aspekty psychologiczne. W: *Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne ochrony osób pokrzywdzonych*, red. Ewa Kowalewska-Borys, 27-38. Warszawa: Difin.
- Mazur, Jadwiga. 2002. *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Pilch, Tadeusz i Teresa, Bauman. 2010. *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Pospiszyl, Irena. 2017. Przemoc w rodzinie – zmiany obyczajowe i współczesne zagrożenia. W: *Teoretyczne i praktyczne wymiary zjawiska przemocy w rodzinie*, red. Grażyna Miłkowska, Agnieszka Nowicka i Lidia Wawryk, 43-59. Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego.
- Postanowienie Sądu Najwyższego (dalej: SN) z 23.05.2017 r., III KK 157/17.
- Sitarz, Olga. 2004. Ochrona dziecka przed przemocą w polskim prawie karnym. *Państwo i Prawo*, 4, 69-81.
- Szewczyk, Maria. 2012. Przepęstwa przeciwko rodzinie i opiece. W: *Kodeks karny*, t. 2, red. Andrzej Zoll, 722. Wrocław: Wydawnictwo Wolters Kluwer.
- „*The Dark Side of a Family*”, red. Richard Gelles, Gerald T. Hotaling i Murray A. Straus. 1983. Beverly Hills: CA Sage.
- Uchwała SN z 9.06.1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976, Nr 7-8, poz. 86.
- Wąsek, Andrzej. 2004. Przepęstwa przeciwko rodzinie i opiece. W: *Kodeks karny*, t. 1, red. Andrzej Wąsek, 988-989. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Wyrok SN z 5.02.1996 r., II KRN 186/95, Prok. i Pr. 1996, Nr 10, poz. 1.
- Wyrok SN z 6.08.1996 r., WR 102/96, OSPriP 1997, Nr 2, poz. 8.